

Asia: VN/20733/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Uudenmaan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikkoasiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Yleiset huomiot ja rinnakkaisten menettelyjen haasteet

Uudenmaan liitto ymmärtää tarpeen Euroopan puolustusvalmiuden vahvistamiselle ja puolustusteollisuuden tuotannon laajentamiselle nykyisessä geopoliittisessa turvallisuustilanteessa. Hallinnollisten menettelyjen sujuvoittaminen on sinänsä kannatettava tavoite.

Uudenmaan liitto suhtautuu kuitenkin varauksella kehitykseen, jossa lainsäädäntöön luodaan yhä uusia, toisistaan poikkeavia ”ohituskaistoja” ja nopeutettuja menettelyjä tietyille toimialoille muiden kustannuksella. Esitetty EU-asetus ja sitä täydentävä kansallinen lainsäädäntö johtavat tilanteeseen, jossa eri teollisuudenaloja kohdellaan alueidenkäytön ja lupamenettelyjen näkökulmasta hyvin eri tavoin.

Kärjistettynä esimerkkinä voidaan pitää tilannetta, jossa puolustustarkoituksiin rakennettava räjähdetehdas voidaan luvittaa ja sijoittaa naapurustoon nopeutetusti 42 työpäivässä. Samaan aikaan huoltovarmuuden kannalta yhtä lailla kriittinen suuri elintarviketehdas joutuu käymään läpi jopa vuosia kestävän luvituksen ja kaavoituksen. Molemmat voivat olla tismalleen saman riskitason SEVESO-laitoksia ja vaatia laajat suojavyöhykkeet, mutta niihin sovelletaan täysin eri sääntöjä. Tämä vaikeuttaa alueidenkäytön tasapuolista ja kokonaisvaltaista suunnittelua.

Nopeutettujen lupamenettelyjen ja alueidenkäytön suunnittelun yhteensovittaminen

EU-asetus velvoittaa huomioimaan puolustusvalmiushankkeet aluesuunnittelussa ja kaavoituksessa. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että voimassa olevan alueidenkäyttölain (4 a §) säännökset maanpuolustuksen tarpeiden turvaamisesta riittävät, eikä lakia ole tarpeen muuttaa.

Uudenmaan liitto huomauttaa, että käytännön haasteeksi muodostuu nopeutettujen ”ohituskaistahankkeiden” ja perusluonteeltaan pitkäjänteisemmän ja hitaamman maakunta- ja yleiskaavoituksen aikataulujen yhteensovittaminen. Maakunnallisessa ja paikallisessa alueidenkäytön suunnittelussa sovitaan yhteen muun muassa asutuksen, teollisuuden, liikenteen ja luonnonarvojen risteäviä intressejä konfliktien välttämiseksi. Tilanteessa, jossa yksittäisen puolustusvalmiushankkeen lupa on myönnettävä 42 työpäivässä, kasvaa riski sille, että hanke sijoittuu yhdyskuntarakenteen kannalta epäoptimaalisesti. Onnettomuusriskien ja ympäristöhaittojen hallinta edellyttää jatkossa erittäin tiivistä ja varhaista ennakkoneuvottelua hanketoimijoiden, Lupa- ja valvontaviraston, kuntien ja maakuntien liittojen välillä.

Kansalliset suojamekanismit ja poikkeukset hiljaiseen hyväksyntään (21 d §)

EU-asetuksen vaatima lupahakemusten ”hiljainen hyväksyntä” on Suomen ympäristö- ja hallinto-oikeudessa vieras periaate, joka pitää sisällään merkittäviä riskejä ympäristövastuun ja perustuslaillisen oikeusturvan toteutumiselle. Tiheään asutulla ja ympäristöltään herkällä Uudellamaalla on erittäin tärkeää, ettei teollisia hankkeita voida luvittaa puutteellisin ehdoin vain siksi, että hallinnollinen määräaika umpeutuu viranomaisen resurssipulan vuoksi.

Tämän vuoksi Uudenmaan liitto kannattaa hallituksen esityksen 21 d §:n linjausta, jolla EU-asetuksen mahdollistama kansallinen liikkumavara poiketa hiljaisesta hyväksynnästä on otettu käyttöön. On välttämätöntä, että pohjavesialueille sijoittuvat hankkeet, SEVESO-lainsäädännön piiriin kuuluvat kemikaali- ja räjähdelaikokset sekä rajat ylittäviä vaikutuksia omaavat hankkeet on rajattu yksiselitteisesti hiljaisen hyväksynnän ulkopuolelle.

Uudenmaan liitto huomauttaa kuitenkin vakavana puutteena, että edellä mainitusta säännöksestä (21 d § 1 mom. 1 kohta) on unohdettu vedenhankinnan kannalta tärkeät pintavedet. Ehdotettu säännös rajaa automaattisen hyväksynnän ulkopuolelle ainoastaan pohjavesialueet. Yhdyskuntien vedenhankinta on elintärkeä huoltovarmuustekijä, joka nojaa monin paikoin vahvasti myös pintavesiin. Puolustusteollisuuden laitoksen sijoittuminen ja mahdollinen kemikaalivuoto vedenhankinnan kannalta tärkeän pintavesistön läheisyydessä muodostaa täysin vastaavan riskin ihmisten terveydelle kuin onnettomuus pohjavesialueella.

Ehdotetun 21 d §:n 4 kohta (ns. turvaverkko) mahdollistaa kyllä hiljaisen hyväksynnän sivuuttamisen tapauskohtaisen terveystarpeen perusteella, mutta se ei ole riittävä turva vedenhankinnalle. Säännöksen 4 kohta edellyttää viranomaiselta aktiivista näyttöä ja erillistä päätöksentekoa ennen määräajan umpeutumista. Jos viranomainen on ruuhkautunut – mikä on hiljaisen hyväksynnän laukeamisen varsinainen juurisyy – tapauskohtaista päätöstä riskistä ei välttämättä ehditä tehdä. Tällöin hiljainen hyväksyntä voisi astua voimaan jopa kriittisen raakavesilähteen äärellä.

Uudenmaan liitto esittääkin, että 21 d §:n 1 momentin 1 kohtaa täydennetään lainsäädäntövaiheessa siten, että hiljaisen hyväksynnän ulkopuolelle rajataan pohjavesialueiden lisäksi myös vedenhankinnan kannalta tärkeät pintavedet. Vedenhankinnan turvaaminen ei voi olla riippuvainen viranomaisen tapauskohtaisesta aikataulusta ja resurssitilanteesta.

Ympäristövaikutusten arvioinnin ja Natura-menettelyjen rooli

Uudenmaan liitto pitää aluekehityksen ja ympäristön turvaamisen kannalta erittäin onnistuneena hallituksen esityksen tulkintaa siitä, miten EU-asetuksen mukainen lupamenettelyn enimmäiskesto, 42 työpäivää, lasketaan suhteessa YVA- ja Natura-prosesseihin.

Esityksen linjaus siitä, että lakisääteiset YVA-prosessit ja mahdolliset Natura-arvioinnit sekä valtioneuvoston Natura-poikkeusluvut on suoritettava ennen kuin lupahakemus voidaan katsoa täydelliseksi, on alueidenkäytön kannalta ainoa kestävä ratkaisu. YVA- ja Natura-menettelyjen läpivieminen asetetussa kireässä määräajassa olisi käytännössä mahdotonta ja johtaisi väistämättä puutteellisiin arviointeihin. Hallituksen esittämä laintulkinta varmistaa sen, että maankäytön päätöksenteon pohjaksi saadaan riittävät, laadukkaat ja lailliset vaikutusarvioinnit myös nopeutetuissa puolustusvalmiutta palvelevissa suurhankkeissa.

Vartiainen Petra

Uudenmaan liitto - maakuntajohtajan varahenkilö Venäläinen Eero